

Teologi og karismatikk

Akademisk teologistudium og karismatisk spiritualitet i lys av ulike forståelsesparadigmer¹

Refleks 1-2 2002

Lars Råmunddal

Problemstilling og tese

Hvordan kan, prinsipielt sett, akademisk-teologiske studier kombineres med et kristendomssyn og en teologisk utdannelsesstenkning som ønsker å ta på alvor og integrere den karismatiske dimensjon i den kristne livsforståelse, i teologistudiet og i den tjeneste man utdanner for?

Dette er en problemstilling som kan være aktuell å reise av flere grunner. Tillat meg å være så frimodig at jeg her tar utgangspunkt i de mer personlige: Min arbeidsplass er Ansgar Teologiske Høgskole i Kristiansand. Ansgarskolen presenteres i en av sine brosjyrer som: økumenisk, evangelikal, *karismatisk* og med fokus på misjon. Under overskriften karismatisk, kan følgende tekst leses: “Det vektlegges en sunn og utfordrende karismatikk. Derfor fokuseres det på at den enkelte troende skal finne sine gaver og utrustes til tjeneste i Guds rike.” Man fastholder altså karismatikken som en del av sin arv ved denne skolen. Samtidig har skolen de siste årene skjerpet sin akademiske profil, ved en bevisst høgskoleutvikling, kompetanseheving av personalet, utvidelse av det akademiske studietilbud, osv. Hvordan hører den karismatiske dimensjon som klart er en del av skolens arv og (påståtte) profil, sammen med en akademisk høgskoleutvikling og såkalt vitenskapelig teologi?

Det kan være nyttig å sette disse tingene inn i et lite historisk perspektiv: Den gamle misjonsskolen fra 1913 til 40/50-tallet, kan ikke sies å være preget av verken akademisk høgskoletilpasning, eller av karismatisk erfaringsliv. Dette var en praktisk predikantutdanning som heller må sies å være preget av en slags antikarismatisk teologi i “dispensjonalistisk” innpakning. Med restarteringen av skolen i 1959 etter noen års opphold – og nå i Ansgarskolens skikkelse, kan man vel si at skolen fikk en relativt sterk karismatisk profil. Denne baser-

¹ Denne artikkelen er en bearbejdet utgave av en åpningsforelesning gitt ved Ansgar Teologiske Høgskole, høstsemesteret 2001, med tittelen: “Teologistudiet og den karismatiske dimensjon”. Jeg har latt forelesningens noe muntlige stil følge med i artikkelen.

te seg både på åndsstrømninger i kjølvannet av den såkalte Mangs-vekkelsen med utgangspunkt i misjonsmenigheten Betlehem i Oslo på 30- og 40-tallet, og etter hvert på impulser fra den karismatiske vekkelse og Jesus-vekkelsen på slutten av 60-tallet og utover 70-tallet.

Jeg kom midt opp i dette sistnevnte. Som relativt nyomvendt, kom jeg til Ansgar på mitt første bibelkurs høsten 1967. Ansgarskolen holdt den gang til i et eldre turisthotell på Vetakollen i Oslo. En sen desember-lørdag kveld denne høsten fikk jeg på et bønnemøte i skolens særpregede peisestue, for første gang i mitt liv en erfaring av karismatisk merke. Faktisk kan det jeg opplevde karakteriseres som en klassisk Ånderfaring etter godt gammelt pinsevenn-mønster. Jeg hadde jo trådt mine barneår og tidlige ungdomsår i en pinsemenighet, uten at jeg hadde med meg noen tilsvarende erfaring derfra.

På denne måten ble jeg selv som 18-åring dratt inn i en åndsdimensjon- og en åndsstrømning som jeg har satt stor pris på at jeg ble en del av. Samtidig vil jeg si at jeg ble - og er forblitt å være, en positiv bærer av den karismatiske delen av skolens tradisjon. For min del førte imidlertid ikke denne type erfaring til et negativt syn på intellektuelt arbeid og akademiske studier (slik det gjør for en del, noe vi skal komme tilbake til), men til en – for meg – stor appetitt på nettopp dette! For meg har det altså i liten grad eksistert noen motsetning mellom langvarige akademiske studier og karismatisk kristenliv. Men jeg skal innrømme at jeg til tider har opplevd å ha levd i et spenningsfelt! Og da er vi faktisk – via en liten historisk og personlig avstikker – også inne i artikkelens spenningsfelt.

Min arbeidshypotese om forholdet mellom akademisk teologi og karismatikk er følgende: Forholdet mellom akademiske teologiske studier og karismatisk kristenliv sees mest riktig og fruktbart – verken som et konfliktforhold, eller i en spenningsutviskende harmonisk forståelsesmodell, men heller i et gjensidighetsforhold, der teologien og karismatikken utfyller og beriker hverandre, men der de samtidig kan og skal korrigere og utfordre hverandre.

Generelt sett setter problemstillingen og nevnte arbeidshypotese søkelys på forholdet mellom den teoretiske og praktiske tilnærming i teologien, eller om du vil, til den mer intellektuelle tilnærming, kontra den mer erfaringsmessige, eller spirituelle. Kristen spiritualitet handler jo om det kristne liv, erfart gjennom Ånden som personfelleskap med Faderen og Sønnen og levd ut i den det kristne fellesskap og i denne verden.² Mitt fokus er imidlertid ikke bare forholdet mellom teologi og spiritualitet, men mer spesifikt *den type spiritualitet eller kristenliv som også inkluderer karismatikken*.

² Til definisjonen og forståelsen av kristen spiritualitet, se A. E. McGrath: *Christian Spirituality*, s. 1-7. McGrath opererer i sin bok med fire typer spiritualitet; nemlig katolsk, ortodoks, evangelikal og karismatisk (jf. s. 13). Hovedregelen er nok at de tre førstnevnte utgavene opptrer uten noen betoning av karismene. Men det finnes selvfølgelig også eksempler på at karismatikken kan inkluderes i disse utgavene av spiritualitet. Mitt ståsted og utgangspunkt er evangelikal spiritualitet, men med rom for karismene. Til forholdet mellom teologi og spiritualitet, se *Christian Spirituality*, s. 25-34, og samme forfatter: *Historical Theology*, s. 1-5.

Litt mer presist: Problemstillingen setter opp mot hverandre to saker som både i mitt personlige kristenliv og i min profesjon som teologisk "utdanner", har gitt mange utfordringer. Kombinasjonen av akademisk studium på vitenskapelige premisser og kristent erfaringsliv/spiritualitet som betoner Guds umiddelbare nærvær ved og i Ånden - og som tar alle bibelsk beskrevne karismatiske tjenester og gaver "på alvor", er ikke alltid like lett. Og det er ikke bare i praksis at problemene oppstår, dvs. for en teologistudent som ofte arbeider hardt med historiske og teoretiske fag, å finne ut av sitt personlige andakts- og menighetsliv. Problemene er minst like store når det gjelder grunnleggende syn på den kristne livsvirkelighet. Og det er her vi starter: Det finnes nemlig ulike grunnleggende syn på den teologiske og kristelige "virkelighet". Her forsøker jeg å beskrive tre slike basissyn, som vi kanskje kan kalle "paradigmer", eller forståelsesmodeller.

Jeg skal straks komme tilbake til en mer utfyllende definisjon av hva et forståelsesparadigme i denne sammenheng kan defineres som. Men først en kort presentasjon av de tre modellene som vi her skal jobbe oss gjennom:

Et "spiritualistisk" paradigme - som ser på forholdet mellom akademiske teologistudier og den karismatiske dimensjon som et konfliktforhold. Med dette synet ender en fort opp med et nokså negativt syn på det akademiske teologistudiets verdi og nytte, og med tilsvarende positivt eller optimistisk syn på karismatikkens betydning.

Et "rasjonalistisk" paradigme - som ikke ser på de to faktorene i en konflikt med hverandre, men man betoner gjerne det intellektuelle teologiske arbeid så sterkt at åndelig erfaringsliv - i hvert fall i karismatisk utgave - har en tendens til å bli "harmonisert" eller "rasjonalisert" bort. Her er forholdet motsatt: Man ender opp med et svært positivt syn på teologiens verdi og nytte og tilsvarende mindre syn for karismatikkens betydning.

Et "holistisk" paradigme - som har det grunnsyn at akademisk teologistudium og karismatisk erfaringsliv kan og skal *utfylle og berike* hverandre, men også *korrigere og utfordre* hverandre. Du kjenner kanskje igjen vår tidligere nevnte arbeidshypotese. Dette standpunkt skal jeg utdype til slutt. Men først en rask gjennomgang av disse ulike forståelsesparadigmene.

Ulike forståelsesparadigmer

Et paradigme er, iflg vitenskapsteoretikeren Thomas S. Kuhn³, en konstellasjon eller samling av trosstandpunkt, verdier, teknikker, osv. som blir delt, eller som er felles for et gitt samfunn av mennesker. En bestemt måte å forstå livet, virkeligheten, religionen, kristendommen, min tro - på, kan altså defineres som et *forståelsesparadigme*, eller simpelt hen som et

³ Jf. Thomas S. Kuhn: *The Structure of Scientific Revolutions*, 1962/70.

helhetssyn. Ofte går disse på tvers av konfesjonelle standpunkt og læretradisjoner, og er i større grad knyttet opp til helt grunnleggende spørsmål om forståelse av livet og virkeligheten, dvs. En pinsevevner og en lutheraner kan for eksempel være svært uenige i menneskesyn, dåpssyn, nattverdsyn, kirkesyn, osv., men stå ganske nær hverandre i f.eks. bibelsyn, syn på fromhetsliv og tjeneste, måte å drive menighet på, osv.

Men la oss ta med noen begrepsmessige oppklaringer før vi fordyper oss i de nevnte forståelsesparadigmer. Alister E. McGrath definerer karismatikk på følgende måte:

Since the early twentieth century, the term “charismatic” has come to refer to styles of theology and worship which place particular emphasis upon the immediate presence and experience of the Holy Spirit.⁴

Og “den karismatiske bevegelse” (“Charismatic Movement”) definerer han slik:

A form of Christianity which places particular emphasis upon the personal experience of the Holy Spirit in the life of the individual and community, often associated with various “charismatic” phenomena, such as speaking in tongues.

I disse definisjonene identifiseres to elementer som vil være sentrale for en som ønsker å inkludere karismatikken i sin kristendomsforståelse:

Karismatikken betoner Den Hellige Ånd (jf. 3. trosartikkel) og *Guds eget nærvær i og ved Ånden*, og karismatikken betoner *den personlige erfaringen* Ånden og Åndens gaver i eget liv og i det kristne fellesskap.

Men vi skal se at dette begrepet karismatikk skifter noe valør avhengig av hvilket (tidligere omtalt) forståelsesparadigme vi beveger oss innenfor. Ikke minst gjelder det karismatikk forstått innenfor det vi her betegner et spiritualistisk og et holistisk paradigme. Mer om dette etter hvert. Begrepet *teologi*, *teologisk arbeid* eller *teologiske studier*, kan generelt defineres som: systematisk refleksjon over det intellektuelle innhold i den kristne tro. Men hvilken karakter denne systematiske refleksjon får, skal vi også se henger sammen med hvilke forståelsesmodell vi opererer innenfor.

Spiritualistisk paradigme

Det karakteristiske for en såkalt spiritualistisk kristendomsforståelse er ofte anti-intellektualisme og det man kanskje med en viss rett kan kalle “åndelig idealisme”. Svært ofte ser vi også at en som tenker spiritualistisk ser på vitenskapelig baserte teologistudier og karismatisk erfaringsliv i et konfliktforhold. Intellektuelt arbeid og intellektuell sannhets-

⁴ A. E. McGrath: *Christian Spirituality*, s. 181.

søkning har ikke alltid stått høyt i kurs hos mennesker som tenker spiritualistisk. Den dype-religgende grunn for "konflikt-tenkningen" ligger i den virkelighetsforståelse som ligger bak spiritualismen.

Spiritualismen (av det latinske ordet *spiritus*, som betyr ånd) hevder nemlig at den sanne virkelighet er av åndelig natur. Kristen spiritualisme kjennetegnes av en sterk betoning av de åndelige faktorer og fenomener: f.eks. Åndsgaver, tegn og under, åndelig vekst, vekkelse, osv. En spiritualist ender også ofte opp med et *dualistisk* syn på virkeligheten, dvs. at man (filosofisk talt) ser virkeligheten i lys av to motstående "prinsipper", eks. lys/mørke, godt/ondt, ånd/materie, osv. Den mest verdifulle og sanne del av virkeligheten er den av åndelig karakter.

Historisk sett har den spiritualistiske måte å forstå kristentroen og kristenlivet på, fulgt med i den kristne kirkes historie helt fra starten. Noen beskylder Paulus for å ha sterke spiritualistiske innslag i sin kristendomsforståelse. Noe som neppe er tilfelle! De første kristne måtte kjempe mot en retning som har fått navnet gnostisisme. Dette var egentlig ikke annet enn en ytterliggående form for spiritualisme, som har dukket opp igjen i kirkens historie med visse mellomrom. I nyere tid kan vi se spiritualistiske innslag både i pietismen, i ulike pinseretninger, i sterkt vekkellesorientert kristendomsforståelse, i sterkt karismatisk betonte miljøer, osv. Alt i alt må vi si at den spiritualismen vi vanligvis støter på i våre kristelige kretser, er relativt harmløs og ufarlig i forhold til de store sannhetene om livet og frelsen. Men vi skal også være klar over at det finnes utgaver av kristen spiritualistisk tenkning i dag som er så ytterliggående at den er en trussel mot grunnleggende frelsessannheter.⁵

Dersom vi spør hvordan et akademisk teologistudium blir vurdert og verdsatt av en som tenker spiritualistisk, kan man vel kunne si at vurderingen får et *negativt* preg. Tenkningen kjennetegnes av et par-tre ting: For det første blir akademisk teologistudium lite relevant og lite matnyttig i forhold til det som virkelig betyr noe; det Gud gjør i vår tid, vekkelse, det som "funker", osv. Derfor er teologistudier noe man helst ikke bør bruke for mye tid på. En som tenker spiritualistisk har det nemlig travelt med å komme inn i aktivt tjenesteliv og har ofte litt dårlig samvittighet med å bruke for mye tid på akademiske og teologiske sysler!

Oftest ser man også at den mer spiritualistiske vurdering av teologistudiets verdi er selektiv, dvs. utvelgende, hos kristne som tenker spiritualistisk. Deler av den vitenskapelige teologi (og for så vidt all vitenskap) gripes nemlig ofte begjærlig for å bekrefte egne standpunkt. En kjent argumentasjonsteknikk blir da det såkalte "autoritetsknepet", som går ut på at man bruker sitater og belegg fra vitenskapsmenn, store teologer og forskere for å bekrefte egne

⁵ Et eksempel på dette kan være den såkalte "JDS-læren" som den amerikanske trosforkynneren K. Hagin har presentert i sine skrifter. Læren om at "Jesus Died Spiritually" bygger på det syn at Jesus før hans kropp døde på korset, først måtte dø en åndelig død idet han førtes til helvetet og tok satans natur. Hagin lærer bl.a. at Jesu forsoningslidelse i helvete holdt på helt til Faderen sa at det var nok, og fødte Jesus på nytt. Jesus vendte da tilbake til kroppen i graven for deretter å stå opp. Den spiritualistiske og dualistiske tenkningen er her åpenbar.

standpunkt. Man har imidlertid liten sans for å seriøst vurdere synspunkter som kan true egne standpunkt for eventuelt å revidere eller utvide disse.

Den intellektuelle teologiske aktivitet blir av mange kristne som tenker spiritualistisk, også sett på som en trussel mot "ekte" åndsliv (tro, fromhet, tjeneste, osv.). Jeg har en venn jeg gikk på bibelskole og teologiseminar sammen med, som måtte unngå å si at han studerte teologi og utdannet seg til å bli predikant, når han i den sammenheng han da var aktiv i – skulle fortelle hva han holdt på med! En teologistudent kunne nemlig virke svært truende. En bibelskoleelev var litt mindre truende. Mens en uten teologisk skolegang over hodet, bare helt lært av Ånden, var helt topp! Denne type holdninger har vært representert og finnes i svært mye av "lavkirkeligheten" både på ikke-luthersk og luthersk mark i Norge.

Hvilken karakter og betydning får karismatikken hos en som tenker spiritualistisk? Kanskje kan vi si det slik at karismatisk erfaringsliv gis prioritet framfor intellektuell sannhetssøkning. Som sagt tidligere: Det som teller og som har størst verdi, er det Gud gjør i dag, her og nå, det er vekkelsen – gjerne den store verdensvide vekkelsen som alltid ligger foran oss – og som hele tiden er på veg mot oss. Det er også det som "funker" åndelig sett, som teller. Sannheten er derimot gitt i det skrevne Gudsord, den skal følges og etterleves direkte. Den behøves ikke å bli utforsket. Og vi behøver i hvert fall ikke bruke år av våre liv for å sette oss inn i den!

Fordi ånd innenfor den spiritualistiske måte å tenke på blir forstått som motsetning til natur, blir åndsgavene/nådegavene ofte sett på i et motsetningsforhold til naturutrustning, menneskelige evner og anlegg. Svært mye av (i hvert fall den eldre) nådegavelitteratur, er preget av dette grunnsyn, og framhever mer motsetningen – enn samspillet mellom natur- og nådegaver. Karismatikken blir ofte også forstått snevert og noe "hierarkisk". Jeg skal forklare hva jeg mener med dette: Den noe snevre forståelsen går på at de mest fremmedartede nådegavene, ofte de 9 som nevnes i første opplisting i 1 Kor 12, får mest oppmerksomhet. I min barndom hørte jeg om "de overordentlige nådegaver", som nok var disse. Den hierarkiske forståelsen går på at man (ofte uten å ville det) setter disse gavene fremst, over andre, ut fra deres spesielle "ånds"-karakter, eller deres overnaturlige karakter.

De praktiske konsekvensene av denne måten å betrakte karismatikken på er for et kristent fellesskap, en menighet – eller for den del i et teologisk utdanningsmiljø, at vi ikke er helt fornøyd og vi synes ikke at Gud virker skikkelig i blant oss dersom vi ikke med jevne mellomrom hører tungetale, profetiske utsagn eller vitnesbyrd om helbredelser eller store ting Gud har gjort i dag, osv.

Skulle vi våge oss på en liten vurdering av positive og negative sider ved den spiritualistiske måte å tenke på, må vi jo på den positive siden si at den kristelige spiritualismen (i hvert fall av mer fundamentalistisk type) med rette har vært skeptisk til visse sider ved utviklingen av den historisk-kritiske bibelforskning og såkalt liberal teologi. En annen ting som etter min oppfatning kan være positivt er at mange kristne med mer spiritualistisk farge står for både følelse, engasjement og pasjon i troen og det kristne liv. Og uten dette går vi glipp av en

svært viktig del av gudslivet. Jeg leste et intervju for en tid tilbake med en relativt kjent teolog i Norge, som uttalte følgende: "Fornuften er forsvunnet fra teologien." Jeg vil nå heller si at det er følelsen, engasjementet og pasjonen som har lett for å bli borte fra teologien.

Men når dette er sagt, må det også pekes på en svært betenkelig side ved kristen tenkning og holdning av spiritualistisk utgave; nemlig (for å si det noe teologisk) mangelen på skapelsesteologi. Dette innebærer at en spiritualist ofte har manglende syn og forståelse for menneskelivet som det faktisk er gitt av Gud Skaperen. For å tale dogmatisk, ligger hovedvekten på andre og tredje trosartikkel, mens den første - om Gud og skapelsen, har en tendens til å komme i bakgrunnen. Livets mål og mening ligger nemlig alltid for en kristen spiritualist i noe dypere åndelig sett, i frelsesgodene, i himmelen, eller i noe som hele tiden må søkes. Evnen til å tale sant og ærlig om livet – som skapt av Gud, men også skamfart av synden, er heller ikke en egenskap som særpreger en kristen som tenker spiritualistisk. Ofte ser vi også liten kulturåpenhet og lite samfunnsengasjement som en følge av denne måten å se livet på.

Rasjonalistisk paradigme

Mens spiritualismen, slik vi har presentert den, er preget av anti-intellektualisme, kan man med en viss rett si at den kristne rasjonalismen er preget av over-intellektualisering. En som tenker spiritualistisk ville nok også legge til at den er preget av en "åndelig minimalisme".

Den kristne rasjonalismen ser på vitenskapelige teologistudier og kristent fromhets- og erfaringsliv mer i et harmoniforhold enn i et konfliktforhold. Eller sagt på en annen måte: Man setter ikke faktorene opp mot hverandre slik man gjør i den spiritualistiske måte å tenke på. Eller sagt på enda en annen måte: Den forstandsmessige, intellektuelle tilnærming til livet og virkeligheten blir såpass dominerende at den "overstyrer" mye av erfaringslivet.

Noen ord om de grunnleggende virkelighetsforståelser som ligger bak denne måten å tenke på: Rasjonalismen (av latin *ratio*, som betyr fornuft) hevder - filosofisk talt - at virkeligheten er fattbar med fornuften. I den teologiske rasjonalismen ligger derfor en forståelsesoptimisme som driver den teologistuderende stadig videre i søkning etter å legge større og større områder av virkeligheten inn i forståelsesfeltet. Ofte bygger rasjonalismen også på et monistisk grunnsyn. Monismen er en enhetslære som ser virkeligheten som bestående av bare en "substans". Eks. ånd/materie er ikke motsetninger, men av en "natur". Følgelig: Det virkelige og sanne livet ligger ikke i en ideell virkelighet i en eller annen skjult verden som skal/kan søkes. Og, viktig for det rasjonalistiske syn, er at virkeligheten er fattbar og - kanskje vi kan si "kontrollerbar" - med den menneskelige fornuft.

Denne måten å tenke på kan man si ligger bak den vestlige forståelse av vitenskap og bak alle vitenskapelige framskritt helt fra oldtiden av. Og selvfølgelig: Denne måte å tenke på har manifestert seg gjennom hele den kristne kirkes historie, og har framstått i hovedsak i to utgaver: Den ene er humanistisk basert rasjonalisme, som gjør teologien fullt ut til en hu-

manvitenskap der den guddommelige dimensjon stort sett er fraværende. I sin verste utgave benekter denne - naturlig nok – den genuine bibelske åpenbaring, og troen blir sett på som et produkt av menneskets egne tanker og forestillinger. Et slags historisk topp-punkt for denne type kristendomsforståelse kan vi se i opplysningstiden – på 1700-tallet og i den såkalte liberale teologi på 18- og 1900-tallet. Men det er nok riktig å si at denne form for rasjonalisme har vært dominerende faktor i teologisk forskning og utdanning i den vestlige verden de to siste århundrene.

Men den kristne rasjonalismen finnes også i en annen utgave. Denne holder i aller høyeste grad fast på både åpenbaringen og frelsessannhetene, men hevder altså at de både kan forstås og beskrives med fornuften, og at de skal forsvares med fornuften. Et slags historisk topp-punkt for denne type kristendomsforståelse kan vi se i ortodoksiens tid – på 1600-tallet, men som finnes i det meste av det teologiske arbeid både i oldtiden, middelalderen og i nyere tid. Vi finner også denne type teologisk rasjonalisme i hele spekteret av teologiske og konfesjonelle retninger, fra liberale til stokk konservative og fundamentalistiske!

Hvordan blir så et akademisk teologistudium vurdert av en med et rasjonalistisk grunnsyn? For det første kan vi si at teologien blir *fornuftens tjener*. Den blir det verktøy som fornuften trenger for å skape harmoni og balanse i den religiøse eller teologiske verden. Merk deg for øvrig – som jeg nettopp har gitt uttrykk for - at rasjonalismen like gjerne kan opptre innenfor konservative og fundamentalistiske kretser som innenfor teologisk liberale! Tendensen til på død og liv å måtte harmonisere alle motsetninger og uforklarligheter i Bibelen, kan være like mye utslag av rasjonalisme som en historisk-kritisk vurdering av underene i Bibelen.

Teologien får også ofte en "særfunksjon": Teologisk utdanning blir nødvendig for å ha et "embete" eller en prestelig/pastoral tjeneste i kirken. Tenkningen følger også svært ofte en mer institusjonalistisk forståelse av menighets- og kirkeliv. I denne tenkningen er fokus ikke den enkelte kristnes nådegave og tjeneste, men menighetens eller kirkens profesjonelle tjenere som prest, pastor, osv. I en institusjonalistisk måte å tenke menighet på skjer det også en forskyvning fra å betrakte menigheten som et sted for fellesskap og relasjoner, til et sted der såkalt rett lære, korrekte dogmer og akseptert religiøs oppførsel doseres og bekrefte.

Dermed er vi på det tredje punkt som karakteriserer teologiens og teologistudiets verdi og rolle ut fra et mer rasjonalistisk grunnsyn: Teologien/teologistudiet blir svært viktig med tanke på å sikre rett lære og rett tenkning i kirken. I kirkehistorien finnes flere eksempler på at en konfesjon eller bekjennelsesretning har hatt den teologiske kontroll med hva som er sann og rett kristendomsforståelse. Jeg ser personlig dette som et klart utslag av en rasjonalistisk tilnærming av den "kristelige" virkelighet. I en menighet eller i et teologisk skolemiljø, vil en rasjonalistisk tilnærming til det vi holder på med, gjerne slå ut slik at forståelses- og kunnskapsaspektet betones sterkt. Dessuten er den før omtalte kontrolltenkningen nærliggende, hva enten det gjelder rett lære eller rett og korrekt oppførsel.

Hvilken karakter og betydning får så karismatikken hos en med et rasjonalistisk orientert grunnsyn? Kanskje kan vi si det slik at karismatisk utrustning og gaver blir gjerne uttydeliggjort og ofte borte - både i bibeltolkning, fromhetsliv og menighetsliv. Noen ord om bibeltolkningen først: Jeg har sett at hos bibeltolkere med et mer rasjonalistisk utgangspunkt, blir svært ofte Bibelens beskrevne Åndsmanifestasjoner, nådegaver, etc. plassert enten i antikens eller i religionens verden, dvs. langt unna den aktuelle virkelighet for kristne mennesker og menigheter i dag. Bibeltolkningen blir altså preget av en slags historisk-rasjonalistisk distanse, som altså gjør nevnte karismatiske fenomener nærmest til fremmedelementer i den kristne tro.

Så et par ord om fromhetsliv og menighetsliv: Nå må ingen misforstå min tale om den kristelige rasjonalismen som om jeg ikke tror at det finnes fromhetsliv eller spiritualitet over hodet hos kristne eller i miljøer som er preget denne type tenkning. Jo da, fromhetslivet kan være på plass, men av *en noe annen karakter* enn hos dem som også ønsker å inkludere den såkalte "karismatiske dimensjon" i sin spiritualitet.⁶ Ofte ser vi nemlig at Åndsmanifestasjoner og nådegaveytringer av mer karismatisk utgave blir møtt med skepsis og advarsler.

Rasjonalismen, forstått som menneskets evne til kritisk tenkning og til sannhetssøking, er en drivkraft – og en gudgitt gave, som kan misbrukes, men som også kan brukes til velsignelse. I teologihistorien finnes eksempler på at humanistisk orientert rasjonalisme har maltraktert teologien slik at den levende Gud som har åpenbart seg i historien blir borte. Dermed blir både frelsen, troen, håpet og det unike Åndens liv, også borte. Den andre måten rasjonalismen kan misbrukes på er at man innenfor ellers god og bibelsk nok teologi, bruker rasjonalistisk tenkemåte som kontrollteknikk, som enten går på å kontrollere hva som til enhver tid er såkalt "rett lære" (som som regel er en eller annen konfesjonell utgave av den kristne tro), eller hvordan kristne til en hver tid skal oppføre seg, dvs. på etiske spørsmål (ikke minst er man opptatt av de såkalte adiofora-spørsmålene!).

Men det må altså være helt klart for både nybegynnere og gamle travere i teologistudiet at rasjonalismen, fornuften, forstanden, intellektet som Gud har gitt, hører hjemme både i mitt kristne liv og den kristne menighet. Hovedsaken blir bare hvordan vi bruker denne store gave Gud har gitt oss. En kristen som tenker spiritualistisk har altså en tendens til å underkjenne denne gaven, og en kristen som tenker rasjonalistisk har en tendens til å overbetone gaven. Utfordringen blir altså å plassere *ratio* rett i forhold til andre elementer i livet og virkeligheten.

Holistisk paradigme

Det karakteristiske for den mer holistiske måten å se forholdet mellom teologistudiet og den form for spiritualitet som også inkluderer karismatikk, er at de intellektuelle og åndeli-

ge/erfaringsmessige faktorer kan leve sammen og integreres på en slik måte at det intellektuelle/kognitive og det åndelige/overnaturlige utfyller og utfordrer hverandre gjensidig. Holismen (av gresk *holos*, som betyr hel) ser på virkeligheten slik at helheten blir “bestemmen- de” for delene. Det finnes bare én virkelighet, nemlig den Gud har skapt. Den består riktignok (som det sies i den Nicænske trosbekjennelse) av en “synlig” og en “usynlig” del, av “himmel” og “jord”. Men alt har Gud skapt!

Men det holistiske grunnsyn får konsekvenser for alt teologisk arbeid. Det griper inn i bibel- syn, dogmatisk arbeid, menneskesyn, frelsesforståelse, tilrettelegging av det kristne liv (etikken), osv. Det kunne også være fristende å bruke det karakteriserende ordet *organisk* om dette synet, nettopp for å vise hvordan tingene henger sammen. Ikke minst med tanke på karismatikkens plassering i teologi og spiritualitet, kan dette ordet være viktig for å mar- kere at karismene ikke er subjektive opplevelsesgreier, men lemfunksjoner på Kristi legeme, som er menigheten.

Det beskrevne syn har funnes i den kristne kirke til alle tider – og det har vært forsvart som det sentrale og bibelske syn. Det er helt klart dette synet Skriften presenterer. Skriften ser nemlig ikke forstanden/fornuften og ånden/gudserfaringen som motsetninger eller - om du vil - som samme sak, men som integrerte bestanddeler både i menneskesyn og kristen livs- forståelse. Her vil det føre for langt med skriftsteder å belegge dette, men jeg vil gjerne få henvise til en glimrende gjennomgang av viktige skriftsteder i den kjente evangelikale teolo- gen John Stotts bok *Hjerne eller hjerte? Fornuftens plass i kristenlivet*.⁷ I det meste av såkalt evangelikal teologi vil dette være et sentralt punkt.

Hvordan blir så et akademisk teologistudium vurdert av en med et mer holistisk grunnsyn: Først og fremst skal teologien ha *en tjenende funksjon*, men den skal verken primært tjene den menneskelige fornuft eller eventuelle spiritualistiske særmeninger, men Guds rike. Imidlertid ikke slik forstått at sannhetssøkningen blir borte fra teologien. Bibelen og troen tåler ærlige sannhetssøkere! Heller ikke slik å forstå at nytten og verdien at det teologiske arbeid underkjennes, men teologien er ikke målet, men et middel i Gudsrikets vekstarbeid.

Med dette får også teologien *en vitnende funksjon*. Som teologistuderende og teologifor- midlende mennesker er vi forpliktet på “hele Guds råd” slik Paulus formulerte det, jf. Apg 20,27. Dette er alt det Gud har åpenbart og gitt oss/den kristne menighet. Her må da i aller høyeste grad også “den karismatiske dimensjon” inkluderes! Endelig kan man si at teologi- en i dette perspektiv får *en lovprisende funksjon*. Med det teologiske arbeid skal vi – og kan vi – nemlig også ære Gud, skaperen og frelseren. Dette trenges det å minne om igjen og igjen – fordi æren i det teologiske arbeidsrom alt for lett har for å gå til alle andre enn Gud.

⁷ Den norske utgaven kom i 1979 på Credo forlag. Den engelske utgaven heter: *Your mind matters. The place of the mind in the Christian life*, og ble utgitt i England i 1972.

Hva så med karismatikken i et mer holistisk grunnsyn: Jo, karismatikken innordnes i et mer helhetlig bibelsyn, menneskesyn, fromhetssyn og menighetssyn. Sett i relasjon til det rasjonalistiske paradigme, vil man betone ikke bare den historiske siden ved de karismatiske ytringer, men også den aktuelle: Man vil altså si et stort og entydig ja og amen til all tale om Åndens utrustning av enkeltkristne og menigheter og til hele spekteret at de bibelsk beskrevne nådegaver. Dessuten vil man utvikle hele mennesket, både den intellektuelle, kunnskapsmessige siden og den mer personlige, åndelige.

Sett i relasjon til det spiritualistiske paradigme, ser man gjerne nådegavene sammen med naturgavene. Ikke slik å forstå at spenningen og forskjellen utviskes på det som er gitt fra naturens side og det som er gitt som følge av nåden og Åndens direkte formidling. Men naturgaver og nådegaver utfyller hverandre som en helhet - når begge brukes som Gud vil! Dessuten betones i et mer holistisk helhetssyn *pluraliteten mer enn "spesialiteten"* av åndelige gaver. I dette ligger at hele spekteret av gaver bør oppdages og utvikles i det kristne fellesskap: Åpenbaringsgaver (som profeti, tungetale, tydning, osv.), kunnskaps- og formidlingsgaver (som visdoms og kunnskaps tale, lærergaver, osv.) og diakonale gaver (som barmhjertighetstjeneste, hjelpgaver, hyrdetjeneste, osv.)

Dermed er tiden inne for å konkludere etter denne gjennomgangen av de ulike syn: Akademisk teologistudium og karismatisk erfaringsliv kan *utfylle og berike* hverandre, men de skal også *korrigere og utfordre* hverandre. Og da er tiden inne for å utdype og begrunne det som vi innledningsvis presenterte som vår arbeidshypotese.

Utdyping og begrunnelse

Spørsmålet om hvordan akademisk teologistudium og karismatikk kan *utfylle og berike hverandre*, kan besvares både på en prinsipiell og en praktisk måte. La oss se på det prinsipielle perspektivet først: Det finnes både i Skriften og i teologien noen viktige prinsipper eller kriterier som viser hvordan disse tingene henger sammen. La meg nevne noen eksempler på slike viktige prinsipper:

Skriftens prinsipp kan vi si er: *Ordet og Ånden* (jf. eks. Jesu ord i Matt 22,29). Med ensidig vektlegging av Ordet, ender vi fort i en eller annen form for livsfjern og rasjonalistisk ortodoksi. Med ensidig vektlegging av Ånden, ender vi fort i en eller annen form for spiritualistisk kristendomsforståelse. Nei, det historiske åpenbaringsordet og Åndens aktualisering av alt det Gudsordet taler om, må holdes sammen!

Fra kristen dogmatikk kan vi hente følgende prinsipp: *Skapelse og frelse* hører sammen. Betones bare det som har med frelsen å gjøre, overser vi (som vi tidligere har sett) fort store deler av menneskelivet og den kristne livsvirkelighet, og ikke minst står vi i fare for å overdimensjonere såkalt åndelige, overnaturlige faktorer. Betones bare det som har med skapelsen å gjøre, står vi også ofte igjen med en lite genuin og livskraftig frelsestro.

Fra det kristne syn på mennesket kan vi si at følgende prinsipp er sentralt: *Hode og hjerte* må fungere sammen, slik vi tidligere har talt om! Den store utfordring du og jeg som teologisk arbeidende mennesker står overfor, er både at vi ser dette, viktigheten og verdien av det, og at vi legger til rette for at teologi og spiritualitet gjensidig kan berike og utdype hverandre.

Rent praktisk ser man ofte at det er nødvendig med *en bevisstgjøring* på hvordan intellektuelt teologisk arbeid og spiritualitet/karismatikk henger sammen og kan leve side om side. Ved Ansgarskolen har vi formulert en såkalt "to-spors-strategi", som enkelt sagt går ut på at vi vil utvikle skolen og miljøet på skolen slik at vi tar det intellektuelle eller faglige teologiske arbeid på alvor, samtidig som vi gjør det vi kan for å skape et miljø for personlig og åndelig vekst, der også "*sunns og utfordrende karismatikk*" har sin naturlige plass. Adjektivet "*sunns*" vil da stå for viljen til å forstå karismatikken innenfor en mer helhetlig ramme, der hele spekteret av gaver og tjenester finner sin plass, og der karismebruken stadig prøves – slik Skriften taler om det. Adjektivet "*utfordrende*" vil kunne stå for at vi vil - både i teologi og i fellesskapet ha åpenhet for bruk av gaver som også kan virke fremmedartede på mange kristne.

Så til spørsmålet om hvordan akademisk teologistudium og karismatikk gjensidig kan *korrigere og utfordre hverandre*? Jeg oppfatter det slik at verken teologi eller spiritualitet/karismatikk kan "stå alene". Man har behov for en følgesvenn – som både kan korrigere og utfordre. Sett fra karismatikkens side, kan vi si behovet er todelt: Først: Behovet for helhetlig forståelse. I det teologiske arbeid søker vi framfor alt større forståelse av "hele Guds råd til frelse", dvs. hele den bibelske åpenbaring, av alt Gud har gitt i skapelse og frelse. Det er opplagt at også det som har med Åndens liv og karismatiske ytringer å gjøre må underlegges og innordnes i den helhet der det hører hjemme. Gjennom mitt teologiske arbeid har jeg vært nødt til å ta selvkritikk: Jeg er av "tradisjon" også en karismatisk kristen og har dermed som de fleste pentekostale og karismatiske kristne mennesker i Vesten, lagt svært stor vekt på den individuelle og personlige erfaring av Ånden og Åndens gaver. Jeg har etter hvert sett at forståelsesrammen for nådegavene, ikke primært er subjektivt opplevelsesliv, men den funksjon de ut fra sin egen karakter og vesen skal ha i det kristne fellesskap!

Det andre behovet er knyttet til den aktuelle "prøvende" funksjon som Skriften taler om. NT sier en god del om at nådegavebruk skal "prøves", jf. f.eks. 1 Kor 14,29. Hvordan f.eks. prøving av profetisk tale skal utføres, kan eksegetisk og historisk diskuteres. Men helt klart er det nok at det forstandsmessige, forståelsesmessige element står svært sentralt. Nådegavebruk utelukker nemlig ikke, ut fra Skriften, å bruke hodet! Begge disse momentene finner du sentralt til stede i ett av de bibelavsnittene som taler om karismatikkens plass og funksjon i det kristne liv og den kristne menighet, nemlig 1 Kor 12 og 14.

La meg også fra teologiens side peke på et par/tre sentrale behov for korreksjon og utfordring – der jeg mener at karismatikk forstått bibelsk og helhetlig har svært mye å bidra med. Det karismatikken har å bidra med springer ut av Åndsgavenes eget vesen og karakter, slik Skriften beskriver dem: Det første er det jeg har valgt å kalle behovet for "*aktuell åpenba-*

ring". En av de største farene man står overfor som teologisk arbeidende menneske, er at man så lett blir ensidig historisk orientert, dvs. fokusert på den historiske åpenbaring slik den er gitt i de gamle skriftene. Et reflektert teologisk menneske trenger derfor i høy grad å bli utfordret – og gjerne korrigert – av Guds, eller om du vil, Åndens tale til meg her og nå.

Som teologisk arbeidende menneske har man behov for å bli utfordret på at *det vi arbeider med i teologien, skal gis videre*. Da store deler av det teologiske arbeid kan sies å ha (og med rette!) det historisk-analytiske som hovedfokus, trenger vi å synliggjøre og lytte til de gaver som Herren har gitt sin menighet som har videreformidlingen av evangeliet som hovedfokus. Etter mange år som teologisk arbeidende menneske på en teologisk institusjon, ser jeg klarere enn før behovet for å se den verden som befinner seg utenfor teologiens relativt lukkede rom. Det handler ganske enkelt om å også ha fokus på "misjon".

Og da er vi også ved det siste behovet jeg her vil nevne, nemlig behovet vi som teologistudenter har for *å se mennesker*. La oss bare innrømme det. I det tradisjonelle teologistudiet er ikke hovedfokus menneskers behov i dag, men heller faget, teorien, historien, osv. Overraskende (kanskje?) mange av de bibelsk beskrevne nådegaver har en diakonal karakter (ulike hjelpetjenester, diakoni, gi av det en eier, hyrdegave, osv.). Grunnen til dette må være at sett fra Guds side er det menneskers aktuelle behov som står i sentrum. Både i menigheter og i teologiske studiemiljøer, står vi overfor en kjempeutfordring i det å synliggjøre disse gavene, og i det å frigjøre slike gaver i fellesskapet til velsignelse for hverandre og for de mennesker vi lever sammen med i denne verden.